

VAIKAI IR MEDIJOS

Ar galiu pažiūrėti?	3
Kodėl rodyklė virsta ranka?..	4
Su kuo jūsų vaikai kalbasi?	5
Išmanusis ar ne?	6
Ką daryti dėl..?	7
Ar gali raštingumas pridaryti bėdos?	8
Galiu pats!	9
Dar vieną lygį!	10
Taisyklės mūsų šeimoje?	11

Šis vadovas grindžiamas leidiniu „Children and Media“, parengtu Suomijos nacionalinio audiovizualinio instituto „KAVI“, bendradarbiaujant su „Aikakausmedia“, „Lastenlinkit.fi“, Suomijos Lions klubų asociacija, Mannerheimo vaiko gerovės lyga ir Suomijos ryšių reguliavimo tarnyba.

Adaptuota Ugdymo plėtotės centro 2015 m.

Vaikai turi teisę augti saugioje informacinėje aplinkoje. Suaugusiųjų valioje leisti vaikams naudotis ir džiaugtis tam tikrais medijų kanalais, bet taip pat jų pareiga saugoti mažuosius nuo žalingo medijų turinio. Vaikams augant, suaugusiųjų vaidmuo kinta nuo sprendimus priimančio asmens iki patarėjo ir tarpininko. Yra daugybė būdų, kaip vesti vaikus medijų keliais ir klystkeliais, kaip padėti jiems teisingai pasirinkti patiems.

Šiame leidinyje apžvelgiami įvairūs aspektai, kuriuos būtina apsvarstyti, prieš leidžiant **pradinio mokyklinio amžiaus vaikams** naudotis medijomis.

Medijos – tai, pavyzdžiui, laikraščiai, žurnalai, knygos, televizijos laidos, filmai, skaitmeniniai žaidimai, internetas ir muzika.

AR GALIU PAŽIŪRĖTI?

APIE AMŽIAUS CENZUS

Amžiaus apribojimai padeda parinkti saugų informacijos šaltinio turinį

Televizijos laidos, filmai ir skaitmeniniai žaidimai (audiovizualinė produkcija), pažymėti **amžių ribojančiais ženklais**, įspėja, kad jų turinys daro neigiamą poveikį vaiko vystymuisi. Tai nėra rekomendacijos, kuriai amžiaus grupei skirta produkcija. Taip pat ženklai nereiškia, į kurią amžiaus grupę audiovizualinė produkcija yra orientuota.

Klasifikacija pagal amžiaus cenzus yra apibrėžta Lietuvos Respublikos įstatymais, saugančiais nepilnamečius nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio. (2002 m. rugsėjo 10 d. Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas Nr. IX-1067).

Filmams, televizijos programoms ir žaidimams turi būti nustatyti amžiaus cenzai ir priskirti simboliai, apibūdinantys jų turinį. Simboliais pažymimas žalingo turinio pobūdis, dėl kurio ir ribojamas žiūrovo ar vartotojo amžius. Amžiaus cenzas yra įpareigojantis, t. y. audiovizualinė produkcija negali būti rodoma, nuomojama ar parduodama jaunesniems negu nurodyta asmenims.

Amžiaus apribojimai grindžiami žalingu turiniu

Medijų turinys laikomas netinkamu ar kenksmingu tam tikro amžiaus vaikui, jei kelia jam nerimą, jei audiovizualinių programų turinys yra smurtinio ar seksualinio pobūdžio arba jame aprašoma, kaip vartoti narkotines medžiagas.

Vaiko gebėjimas suprasti medijų turinį didėja jam augant, tačiau kiekvienas vaikas vystosi individualiai. Todėl amžiaus apribojimus (išskyrus 18 metų amžiaus cenzą) galima vertinti lanksčiai. Tai reiškia, kad trejais metais jaunesnis vaikas, negu nurodyta amžių ribojančiame ženkle, gali žiūrėti viešai demonstruojamą audiovizualinę produkciją, jei tai daro kartu su suaugusiuoju. Tik jūs, vaiko tėvai ir globėjai, geriausiai pažįstate savo vaiką ir galite spręsti, kokios medijos jam yra tinkamos.

O kaip dėl interneto ir išmaniųjų telefonų?

Ne visos interneto ir išmaniųjų telefonų aplikacijos yra suskirstomos ir pažymimos simboliais taip pat, kaip filmai, žaidimai ar televizijos laidos. Kuo geriau būsite susipažinę su vaikui parinkto paslaugų tiekėjo pasiūla, su jo naudojamomis programomis, tuo aiškiau galėsi-

te nuspręsti, ar jos tinka konkrečiai jūsų vaikui. Daugelis vaikams skirtų interneto svetainių turi parengusios ir informacijos paketus tėvams, juos tikrai verta paskaityti.

Pasikalbėkite su savo vaiku

- Ar pastebėjai, kad filmai, TV laidos ir žaidimai turi ženklus, ribojančius amžių?
- Kokio amžiaus žmogui tinkama tavo mėgstama TV laida ar interneto svetainė? Kodėl?

Ar žinojote?

Žymėjimas „V“ reiškia, kad audiovizualinės produkcijos turinyje nėra smurto, erotikos elementų, ji nekelia nerimo, nėra susijusi su narkotinių medžiagų vartojimu, negali pakenkti vaiko vystymuisi. Tačiau toks žymėjimas vis dėlto savaime nereiškia, kad tai yra vaikams skirta produkcija, mat joje gali būti gvildenamos suaugusiesiems skirtos temos.

Kino filmų klasifikavimas ir žymėjimas:

„V“ – skirta įvairaus amžiaus žiūrovams;
„N-7“ – skirta žiūrovams nuo 7 metų;
„N-13“ – skirta žiūrovams nuo 13 metų;
„N-16“ – skirta žiūrovams nuo 16 metų;
„N-18“ – skirta žiūrovams nuo 18 metų.

Televizijos laidų ir programų žymėjimas:

„N-7“ – skirta žiūrovams nuo 7 metų;
„N-14“ – skirta žiūrovams nuo 14 metų;
„N-18“ – skirta žiūrovams nuo 18 metų.

Kompiuterinių žaidimų žymėjimas:

„N-3“ – skirta vartotojams nuo 3 metų;
„N-7“ – skirta vartotojams nuo 7 metų;
„N-12“ – skirta vartotojams nuo 12 metų;
„N-16“ – skirta vartotojams nuo 16 metų;
„S“ – skirta vartotojams nuo 18 metų.

KODĖL RODYKLĖ VIRSTA RANKA?..

IR KITI KLAUSIMAI APIE INTERNETO VARTOJIMĄ.

Kartu su vaiku

Rinkitės tik saugias paslaugas, kurios sukurtos būtent vaikams. Parodykite savo vaikui, kaip naudotis internetu ir išmaniuoju telefonu. Tik darydami tai kartu, galėsite paaiškinti esmines naudojimosi taisykles. Daugelyje vaikams skirtų interneto svetainių dabar įdiegtas balsas „už kadro“, kuris atlieka pagalbininko vaidmenį.

Paašškinkite vaikui dažniausiai naudojamas funkcijas ir sąvokas

Pamokykite, kaip atpažinti norimas nuorodas, internetinę reklamą (reklamjuostas, *banerius*), kaip veikia naršyklės mygtukai, kaip pasižymėti puslapius ir kokie būna tinklalapių adresai. Taip pat paašškinkite ir mobiliųjų aplikacijų, kurias naudoja vaikas, funkcijas.

Atnaujinkite žinias apie vaiko naudojamas medijas

Nuolat domėkitės, klausinėkite atžalos, kokios interneto paslaugos, žaidimai jam ar jai įdomūs. Aptarkite juos, prieš nuspręsdami, leisti ar uždrausti juos

naudoti, tuo pasidomėkite kartu su vaiku. Pažaiskite tuos žaidimus patys, kad geriau suvoktumėte, kodėl jie patinka jūsų vaikui. Jei nemokate, paprašykite vaiko pamokyti.

Būkite geras pavyzdys

Kaip ir visose gyvenimo srityse, taip ir naudodamiesi medijomis vaikai mėgdžioja artimiausius suaugusiuosius.

Atminkite

- Jei keliate į internetą vaiko nuotraukų, prieš tai gaukite jo leidimą. Tai mokys vaiką atsiklausti kitų prieš viešinant jų nuotraukas.
- Jei patys prie ekrano praleidžiate valandų valandas, ignoruodami aktyvią veiklą, sportą ir kitus gyvenime svarbius dalykus, vaikas mokysis būtent tokio gyvenimo būdo.
- Jei nekreipiate dėmesio į amžiaus cenzą, žiūrėdami televizijos laidas ar leisdami žaisti tam tikrus žaidimus, jūsų vaikas manys, kad tokių apribojimų nebūtina paisyti ir internete.
- Gerbkite nuotraukų ir kitos internete randamos medžiagos autorių teises. Priminkite vaikui faktą, kad nelegaliai kopijuoti ar platinti nelegalią informaciją yra nusikaltimas.

?! Patarimai, padėsiantys įvertinti interneto paslaugas

Prieš leisdami vaikui naudotis tam tikra konkrečia paslauga, pasidomėkite šiais dalykais:

- Ar interneto svetainės turinys ir paslaugos yra tinkamos jūsų vaikui?
- Į kurio amžiaus grupę orientuota ta svetainė?
- Ar galima naudotis svetaine visiškai nemokamai?
- Kokią asmeninę informaciją reikia pateikti, norint užsiregistruoti svetainėje?
- Kaip galima ištrinti naudotojo paskyrą?
- Ar naudojimosi svetaine sąlygose apibrėžiama, kokio pobūdžio elgesys yra neleistinas ir kokios medžiagos negalima joje skelbti?
- Su kuo būtų galima susisiekti, jei kiltų sunkumų?

☰ Pasikalbėkite su savo vaiku

- Kokiose interneto svetainėse tau patinka lankytis? Kodėl?
- Kokį išmaniojo telefono žaidimą mėgsti labiausiai?
- Ar žinai, kodėl svetainėse pasirodo reklaminių langų?
- Ką daryti, jei ekrane iššoka įtartinas langas?
- Ką daryti, jei tave per klaidą nukreipia ne į tą svetainę?
- Ką daryti, jei naudojantis internetu nutinka kas nors nemalonaus?

SU KUO JŪSŲ VAIKAI KALBASI?

VIRTUALŪS DRAUGAI IR PRIEKABIAUTOJAI

Vaikams ir paaugliams susirašinėti žinutėmis ar bendrauti internetu – labiausiai įprastas susisiekimu su draugais būdas. Netgi vaiko pomėgiai gali būti susiję su virtualiomis bendruomenėmis. Internetas siūlo daug puikių galimybių susipažinti ir susidraugauti su tų pačių pomėgių turinčiais vaikais ir jaunuoliais, netgi sulaukti bendraminčių paramos įvairiausiose srityse.

Susitikimas su virtualiu draugu „gyvai“

Kartais žmonės užsimano susitikti su įdomiu virtualiu draugu ir realiame gyvenime. Tai visuomet šiek tiek rizikinga – vaikas turėtų suprasti šį faktą. Kad ir kaip gerai, mūsų nuomone, pažinotume internetinį draugą, įspūdis, kurį susidūrėme apie jį internete, gali labai skirtis nuo tikrovės.

Jei vaikas nori susitikti su virtualiu draugu, turėtumėte prieš tai apsvarstyti saugumo klausimus. Labai svarbu, kad tėvai ar kitas patikimas suaugusysis žinotų, kad vaikas eina susitikti su draugu, kada ir kur vyks tas susitikimas. Patartina, kad vaiką palydėtų suaugęs žmogus, kad susitikimas vyktų viešoje vietoje ir kad vaiko telefonas būtų po ranka. Jei vaikui kažkas pasirodo įtartina ar virtualus draugas kelia baimę, jis turėtų tuojau pat atsisveikinti ir išeiti.

Blogas elgesys ir patyčios internete

Jūsų vaikas internete gali susidurti su blogu elgesiu ar patyčiomis. Paprastai patyčios plinta mokykloje ar tarp draugų, tačiau internete netinkamai elgtis gali netgi visiškai nepažįstami žmonės. Patyčios pasireiškia daugybe formų, pavyzdžiui, paskalų skleidimu, persekiojamojo

nuotraukų darymu. Nerimą kelia ir seksualinio turinio žinutės bei komentarai.

Viešumas internete skaudus tuo, kad pasiekia daugybę žmonių ir trunka labai ilgai. Vis dėlto kartais geriau yra į agresoriaus žinutes neatsakinėti, taip pat jas galima blokuoti. Apie patyčias ir priekabiavimą reikia pranešti svetainės administratoriams, mat jie gali išspręsti šias problemas. Jei patyčios yra itin žiaurios, apie tai reikėtų informuoti policiją. Virtualūs agresoriai visuomet palieka pėdsaką, kurį galima išsaugoti kaip įrodymą.

Apie patyčias vaikas turėtų pasakyti tėvams ar kitam patikimam asmeniui, kad jie imtųsi reikiamų veiksmų joms sustabdyti.

Pasikalbėkite su vaiku

- Kaip elgtis naudojantis internetu? Tos pačios taisyklės, taikytinos geram elgesiui bendraujant su žmogumi akis į akį, galioja ir bendraujant internetu. Vis dėlto, rašant internete viešą įrašą, reikia dar geriau pasverti savo žodžius. Lengviau suklysti interpretuojant parašytus, o ne pasakytus žodžius, be to, pašnekovas negali matyti veido išraiškos ar kūno kalbos.

- Iš kur žinoti, ar galima pasikliauti virtualiu draugu? Čia sutinkame įvairiausių žmonių: ir malonių, kurie gali tapti arti-

mais draugais, ir nepatikimų veikėjų, kurie tėra internete sukurtas įvaizdis.

- Ką daryti, jei tapai virtualaus priekabiavimo auka? Patartina kam nors apie tai pasipasakoti ir atminti, kad visada yra priemonių tam sustabdyti. Juk tu pats nesityčioji iš kitų internete, tiesa? Tai, kas tau galbūt atrodo smagus pokštas, kitą žmogų gali labai smarkiai žeisti.

IŠMANUSIS AR NE?

MOBILUSIS TELEFONAS MOKINIUI

Gerai pagalvokite, koks telefonas labiausiai atitiktų jūsų vaiko poreikius. Apie tai verta pasvarstyti kiekvienąsyk prieš perkant naują aparatą. Aptarkite naudojimosi mobiliuoju telefonu taisykles dar prieš jį įsigyjant. Iš pradžių išmėginkite jį kartu su vaiku, kad abu suvoktumėte jo funkcijas.

Išmanusis ar paprastas telefonas?

Išmanusis telefonas – tai universalus komunikacijos tarp šeimos narių įrankis, tačiau nebrangus paprasčiausias telefonas tam taip pat tinka. Išmaniuosius turėti kur kas rizikingiau – dėl to, kad jie brangūs, be to, greičiau sudūžta negu paprasti mobilieji telefonai. Taikomosios programos (aplikacijos) ir įjungtas interneto ryšys greičiau išsekina jų baterijas, tad vaikas dažniau lieka be ryšio priemonės.

Neišmanus telefonas turi ribotai funkcijų, tačiau jomis paprasčiau naudotis, praktiškas jis ir tuo, kad ilgiau neišsikrauna. Be to, jeigu vaikas jį pames, nuostolis nebus toks didelis.

Jei nuspręsite pirkti išmanųjį, reikės pasvarstyti, kokią operacinę sistemą pasirinkti: rekomenduojama pasirinkti tokia, kuria vaikai bus paprasčiau naudotis ir kuri yra įprasta jums.

Su interneto ryšiu ar be?

Galimybė nuolat prisijungti prie interneto leidžia vaikui naudotis ir tuo jo turiniu, kuris gali kelti nerimą ar gąsdinti. Kita vertus, išmaniųjų telefonų internetinės programėlės gali lavinti jūsų vaiko technologinius įgūdžius ir skatinti pačius kurti medijų turinį. Todėl būtų nebloga mintis aptarti, kokią informacii-

ją apie save galima įvesti į programas ir kam ta informacija bus naudojama.

Išmaniesiems yra sukurta ir tėvų kontrolės programų, neleidžiančių vaikui lankytis tam tikrose svetainėse. Aptarkite, ar jums tokia programėlė telefone yra reikalinga.

Jeigu telefone yra interneto ryšys, priminkite savo vaikui, kad...

- Asmeninė informacija, tokia kaip vardas, pavardė, telefono numeris ir adresas, neturėtų būti nurodomi nepažįstamiems asmenims internetu. Nuotraukos taip pat yra asmeninė informacija.
- Slaptažodžiai yra konfidencialūs, niekada jų niekam negalima sakyti.
- Internetu negalima viešinti kitų žmonių nuotraukų, jų neatsiklausus.

Sąskaitų apmokėjimas

Turėtumėte pasirinkti tokį mokėjimo planą, kuris geriausiai atitinka jūsų vaiko poreikius: kiek pokalbių minučių, žinučių, interneto duomenų jam reikia.

Fiksuota vienkartinė suma (išankstinio apmokėjimo sąskaita) apsaugos jus nuo nemalonių staigmenų. Renkantis kitokį mokėjimo planą, pravartu arba retkarčiais patikrinti sąskaitą, arba apsvarstyti kredito limitą nustatymą.

Išmaniojo telefono programėlės gali

būti labai brangios. Kažkiek gali kainuoti ir jų naudojimas, jei kai kurios funkcijos yra apmokestinamos. Ar nustatėte taisykles, susijusias su programėlių įsigijimu ir naudojimu?

Pasikalbėkite su vaiku

- Kaip mandagiai kalbėtis telefonu?
- Kur ir kada galima naudotis telefonu? Kada reikia įjungti begarsį režimą?
- Ką daryti pametus mobiliųjį telefoną ar jeigu išsikrovė jo baterijos?
- Kam galima paskolinti savo telefoną?

Mobiliojo apsauga

- Neišjunkite slaptažodžio (PIN) patvirtinimo funkcijos; patartina taip pat aktyvuoti saugumo kodo suvedimo funkciją.
- Nenaudojamus belaidį ir „Bluetooth“ ryšį reikia išjungti.
- Vietos nustatymo funkciją leiskite naudoti tik patikimose programėlėse.
- Norėdami išvengti kenkėjiškų programų, turėtumėte visada atnaujinti programinę įrangą ir siųstis ją tik iš patikimų šaltinių. Yra ir mobiliesiems telefonams skirtų antivirusinių programų.
- Aktyvuokite paslaugų teikėjo ar gamintojo teikiamą paslaugą, leidžiančią nustatyti pamesto ar pavogto telefono buvimo vietą.

KĄ DARYTI DĖL..?

NERIMĄ, KELIANTIS MEDIJŲ TURINYS

Beveik visi vaikai vienaip ar kitaip, tyčia ar netyčia susiduria su gąsdinančiu, nerimą keliančiu ar šokiruojančiu medijų turiniu. Reikėtų apie tokius dalykus pasikalbėti su vaiku dar prieš tam nutinkant.

Netgi tos programos, kurių amžiaus cenzas leidžia jūsų vaikui jas žiūrėti, gali sukelti baimę, sujaudinti. Kiekvienas vaikas – individualus, tad medijų poveikis jiems gali skirtis.

Su draugais dažnai dalijamasi nuotraukomis ir filmukų nuorodomis. Įspėkite savo vaiką, kad šokiruojančiais vaizdais ne tik negalima dalytis, bet ir gavus jų reikia pranešti suaugusiems. Nuoroda, kuri vienam atrodo juokinga, draugui gali sukelti visai kitokius neigiamus jausmus, baimę, nerimą.

Suteikite vaikui progą pasikalbėti

Baisius ar nerimą keliančius dalykus, pamatytus per televiziją ar internete, vaikai dar ilgai nešiojasi savyje. Ir ne visada savo jausmais pasidalija su tėvais. Kartais jie nė nemoka jų išreikšti. Vaikai gali jausti kaltę ar gėdą, baimintis bausmės ar tiesiog nenorėti jaudinti tėvų. Tačiau suaugusiųjų pareiga – padėti vaikams susidoroti su savo emocijomis ir išgyvenimais. Pradėti galite nuo pokalbio apie interneto ir televizijos programas apskritai, o tada jau nuklysti giliau ir išklausti vaiką apie jo asmeninius patyrimus.

Jei vaikas pasisako susidūręs su gąsdinančiais vaizdais – nuotraukomis ar filmukais, – pirmiausia pagirkite už drąsą jums pasipasakoti. Išlikite ramūs ir vaiko pasakojimą priimkite rimtai.

Atsakykite j bet kuriuos klausimus, išaiškindami esmines netinkamų vaizdų ypatybes. Gerai apgalvokite, kiek informacijos suteikti, mat per daug detalių gali tik dar labiau padidinti painiavą vaiko galvoje.

Pasikalbėkite su vaiku

- Kaip jautėsi, pamatęs tą nuotrauką / televizijos laidą?
- Ką iš to prisimeni?
- Ar ten buvo kažkas, kas tave išgąsdino?
- Ar yra kažkas, ko norėtum manęs paklausti?

Galite patarti vaikui, ką daryti

Jei internete ar televizijoje pamatysi vaizdų, kurie tau pasirodys trikdantys, netinkami ar keliantys baimę (pavyzdžiui, nuotraukų ar filmukų, kuriuose žeidžiami kiti žmonės):

- išjunk kompiuterį ar televizorių;
- papasakok apie tai suaugusiam žmogui, aptark su juo, ką matei, ir pasitark, ką galima dėl to padaryti.

AR GALI RAŠTINGUMAS PRIDARYTI BĖDOS?

ĮVAIRŪS MEDIJŲ TEKSTAI

Išmokus skaityti, vaiko gyvenimas tarsi apsiverčia aukštyne kovingomis. Staiga į jų pasaulį įsiveržia įvairiausi tekstai: reklamos, komiksai, knygos ir bulvarinės antraštės.

Pradinukai paprastai būna aktyvūs ir smalsūs medijų vartotojai. Jie labai mėgsta žaisti žaidimus, skaityti, žiūrėti filmus arba net daryti viską kartu. Be to, vaikų technologiniai įgūdžiai vystosi labai sparčiai.

Medijų turinys gali būti ir įdomus, ir painus

Augant gebėjimui protauti, vystosi ir vaikų medijų raštingumas: jie jau pajėgia atskirti faktus nuo fikcijos, pažinti skirtingus žanrus. Šiek tiek padedami suaugusiųjų, vaikai išmoka ir atskirti reklaminių bei kitokių tekstų skirtumus, tikslus.

Medijų tekstai vaikams gali pasirodyti keblūs. Išmokęs skaityti vaikas ima svarstyti sudėtingus klausimus: ar gali Lietuva taip pat įsivelti į karą? Ar tie tobuli vyro ir moters kūnai reklamoje tikri? Ar didvyriams galima kautis su blogaisiais veikėjais, pasitelkiant ne vien sąžiningas priemones?

Drąsinkite ir diskutuokite

Interpretuojant įvairių tekstų sukeltus jausmus, vaikams reikalinga suaugusiųjų pagalba. Jie gali pasinerti į įsivaizduojamą skaitomų istorijų pasaulį. Kai suaugusieji žino, kokios knygos, žur-

nalai, veikėjai domina jų vaiką, kur kas lengviau su juo aptarti sudėtingesnius klausimus.

Vaikui, kuris tik neseniai išmoko skaityti, reikia daug pagalbos padedant suvokti tai, ką jis perskaitė. Pokalbiai su suaugusiuoju moko vaiką tinkamai išgvildinti sudėtingesnius iššūkius, tokius kaip bauginančios temos, nežinomi žodžiai, ironija ir sarkazmas.

Skatinkite atžalą skaityti. Skirkite laiko padėti vaikui pasirinkti knygas, žurnalus ar tekstus internete, kurie būtų įdomūs ir jam tinkami. Skaitymas ugdo emocinius vaikų gebėjimus: tapatinantis su veikėjais vystosi empatijos jausmas, vaikai mokosi suprasti skirtingus jausmus. Skaitymas plečia vaikų pasaulėžiūrą ir turtina vaizduotę.

Pasikalbėkite su vaiku

- Ką tu mėgsti skaityti? Kodėl?
- Gal perskaitei kažką, ko nesupratai?
- Kaip tu atskiri, kur yra reklama?
- Kaip manai, kokie laikraščio straipsniai tinkami vaikams?

GALIU PATS!

VAIKAS – MEDIJŲ KŪRĖJAS

Vaikai – ne tik medijų vartotojai, bet ir kūrėjai. Jos suteikia vaikams įvairių saviraiškos įrankių.

Vaikams, norintiems būti pastebėtiems ar išgirstiems, nebūtina kalbėti arba rašyti: net visai mažas žmogus geba rankose laikyti kamerą. Vaikams labai patinka fiksuoti kasdienybę: savo aplinką, augintinius, žaidimus ar pomėgius. Kelionė į mokyklą, atostogos ar namų aplinka vaikams gali visai kitaip atrodyti, jie gali girdėti kitus garsus, kitaip jausti aplinką.

Į su medijomis susijusius klausimus lengviausia atsakyti tiesiog imantis praktinių bandymų. Mokyklinio amžiaus vaikai jau ima suvokti, kad medijose pateikti vaizdai nebūtinai išreiškia visą tiesą apie pasaulį, kad jos labiau parodo jų autoriaus požiūrį ar redaktoriaus pasirinkimą. Procesą lengviau suvokti tuomet, kai pats gali nuspręsti, ką parodyti ir ką tai reiškia.

Kuriant medijų turinį visada reikia suvokti atsakomybę. Vaikams reikia paaiškinti, kur ir kada galima filmuoti ar fotografuoti, taip pat – ką daryti, jei nori paskelbti savo darbus internete.

Vaikams tinkama įranga

Vaikams augant, auga ir jų poreikiai įrangai, ypač jei medijų turinio kūrimas tampa jų pomėgiu. Tačiau iš pradžių svarbiausia, kad įranga būtų lengva naudotis.

Netgi paprasčiausi modeliai dažniausiai turi filmavimo, fotografavimo ir balso įrašymo funkcijas. Vadinasi, dauguma vaikų, turinčių mobiliuosius telefonus, jau turi įrankį įvairiam medijų turiniui kurti. Vertėtų neišmesti pasenusio telefono ir duoti jį vaikui naudoti kūrybai; tai galima daryti ir be SIM kortelės, o senus duomenis ir vaizdus galima ištrinti.

Idėjos, kaip kurti kartu

- Fiksuokite įvykius. Galbūt šiandien nutiko kas nors įdomaus, verčiančio susimąstyti? Nufotografuokite, nufilmuokite, įrašykite! Tuomet žiūrėkite ir klausykitės kartu.
- Mano reklama. Iš žurnalų ir laikraščių iškirpkite įdomias nuotraukas ir ključiodami koliažą sukurkite reklaminį skelbimą. Aptarkite: kodėl reikia reklamuoti produktus? Kas juos paverčia patraukliais reklamoje? Ar įmanoma nusipirkti viską, ko nori?
- Nemateriali dovana. Vaiko ar kelių vaikų sukurtas muzikinis vaizdo klipas, trumpas filmukas ar koks kitoks vaizdinis pasveikinimas daugumai senelių būtų nuostabi dovana.

DAR VIENĄ LYGĮ!

VAIKAI ŽAIDŽIA SKAITMENINIUS ŽAIDIMUS

Kompiuteriniai žaidimai dėl interaktyvių savybių yra labai įtraukianti priemonė. Į žaidimo tikslą susitelkusį žaidėją gali erzinti bet kokie išoriniai dirgikliai. Tokie žodžiai kaip „Tuoji!“, „Palauk!“ gali būti ženklas, kad vaikas yra pasinėręs į virtualią erdvę ir nelabai girdi, kas jam sakoma realybėje.

Skaitmeniniai žaidimai yra ir šauni ugdanti pramoga. Tačiau žaidimai būna skirti ne vien vaikams, todėl tėvai turėtų įsitikinti, kad vaikų pamėgtieji yra tinkami jų amžiui. Taip pat būtina su savo vaikais ir paaugliais aptarti kelis dalykus.

1. Skaitmeninių žaidimų turinys.

Kadangi nemažai žaidėjų yra vidutinio amžiaus žmonės, žaidimų siužetai dažnai būna tinkamesni suaugusiesiems. Todėl būtina su vaikais aptarti žaidimų formuojamas vertybes ir požiūrį, tarkime, į vyrų ir moterų vaidmenį, smurtą, seksą.

2. Gyvenimas žaidime ir už jo ribų. Skaitmeniniuose žaidimuose veiksmą visuomet lydi greitas atpildas, ir tai gali tapti savotiška priklausomybe. Tėvų pareiga yra daug laiko prie kompiuterių praleidžiančius vaikus kreipti į kitas sritis, padėti ieškoti kitų pomėgių, leidžiančių patirti, kad tikrovėje rezultatų kartais tenka palaukti ilgiau.

☰ Pasikalbėkite su vaiku

- Koks tavo mėgstamiausias veikėjas?
- Ar tau patinka šis žaidimas?
- Kuo jis yra geras?
- Koks šio žaidimo tikslas?
- Kaip klostosi veiksmas, koks žaidimo siužetas?
- Kas jame sunkiausia?
- Nuo kokio amžiaus jį galima žaisti ir kodėl?
- Kokie vyriški ir moteriški personažai čia veikia?
- Ar toks veiksmas galėtų vykti realiajame gyvenime?

?! Per daug laiko prie ekrano?

Verta paklausti vaiko, kodėl medijos jam tokios svarbios. Jei būtina, galima kartu nustatyti naudojimosi kompiuteriu ribas, pavyzdžiui, tam tikrą laiką per dieną ar savaitę.

Vaikams reikia padėti suvokti, kuo tos ribos naudingos jiems patiems: atsiranda laiko kitiems pomėgiams, šeimai ir susitikimams su draugais. Nesubalansuotas medijų naudojimas gali stabdyti ir socialinių įgūdžių vystymąsi.

Vaikai per daug laiko skiria medijoms, jei:

- dėl to apleidžia draugus, pomėgius ar mokslus;
- neišsimmiega ir (ar) nukenčia kasdienę rutiną;
- atsiranda su tuo susijusių sveikatos sutrikimų, pavyzdžiui, pasikeičia miego kokybė, ima skaudėti nugarą ar kaklą;
- nebūdami prie ekrano jaučiasi suirzę;
- nuo šeimos ir draugų slepia, kiek iš tikrųjų laiko praleidžia prie ekrano, jaučiasi dėl to kalti.

TAISYKLĖS MŪSŲ ŠEIMOJE?

KELI PATARIMAI, KAIP NAUDOTIS MEDIJOMIS ŠEIMOJE.

Medijos – mūsų gyvenimo dalis, jos naudingos ir įdomios. Vis dėlto daugelyje šeimų tėvams kelia rūpestį vaikų naudojimas kompiuteriu. Kartais šį nerimą sukelia pačių tėvų nevisavertiškumo ir nesaugumo jausmas, o tai gali baigtis nuolatiniams ginčams ir priekaištavimu vaikui.

Tėvai turi du gerus įrankius, kuriuos galėtų panaudoti, vengdami tokios situacijos: jie gali kartu su vaikais pažinti žaidimų pasaulį ir ramiai su jais pasikalbėti.

Tėvams tikrai vertėtų artimiau susipažinti su interneto paslaugomis ir kitų medijų, kuriomis naudojasi jų vaikai, turiniu. Tai suteiks galimybę aptarti medijų privalumus ir keliamas grėsmes.

Laikas, kurį vaikas praleidžia naudodamasis medijomis, gali būti ribojamas, o prieiga prie nepageidaujamų svetainių apribota techniniais sprendimais. Verta prisiminti, kad geriausia išeitis ir saugiausias sprendimas randamas tuomet, kai apie sunkumus kalbamasi su pačiu vaiku.

Pokalbis – visuomet geresnė išeitis negu nuolatinis priekaištavimas. Vaikui taip pat turėtų būti leista išsakyti savo nuomonę. Jei tėvai tiesiog diktuoja naudojimosi medijomis taisykles ir yra per griežti, vaikai ima bijoti pasisakyti apie bet kokias problemas ar situacijas, kai jiems išties reikalinga pagalba. Taigi tai nėra saugus kelias. Pats svarbiausias veiksnys, kalbant apie saugų vaiko naudojimąsi medijomis, yra atvirumo atmosfera ir pasitikėjimas.

Visi mokyklinio amžiaus vaikai (ir pradinukai, ir jaunuoliai) paprastai mėgsta

kalbėtis ir ką nors veikti kartu su tėvais. Diskusijos apie perskaitytas mintis, kartu pažiūrėtas ir aptartas filmas, mokymasis naudotis fotoaparatu ir pokalbiai – tai ir yra geriausias medijų raštingumo ugdymo būdas, kokį tik gali tėvai suteikti savo vaikams. Naudojimas medijomis galėtų būti bendras malonumas, o ne tik draudimų ir apribojimų taikymas.

Klausimai, padėsiantys nustatyti naudojimosi medijomis šeimoje taisykles

- Kiek laiko galima praleisti naudojantis medijomis?
- Kaip tas laikas bus kontroliuojamas?
- Ar tos pačios taisyklės galioja visiems šeimos nariams?
- Ką daryti, medijose susidūrus su keistais ar nerimą keliančiais dalykais?
- Ką daryti, susidūrus su internetinėmis patyčiomis?
- Ar galima į internetą įkelti su šeima susijusios informacijos, nuotraukų?
- Ar galima vaikams registruotis svetainėse be tėvų leidimo?
- Kaip naudotis mokamomis interneto ir mobiliojo telefono paslaugomis?
- Ar vertėtų į kompiuterius, žaidimų pultus ir telefonus įdiegti tėvų kontrolės programas?

Visada galite rasti patarimų portaluose:

www.draugiskasinternetas.lt

www.ikimokyklinis.lt